

Vis welzijn volgens Wakker Dier

door pierre Hakkesteegt

De stichting Wakker Dier heeft beschreven hoe vissers en viskwekers omgaan met vis en het welzijn van vis. Wakker Dier is een effectieve beïnvloeder van de publieke opinie, met successen als de plofkip en het legbatterij-ei, en daarom is het nuttig om hun standpunt te belichten. In één zin samengevat wil Wakker Dier dat er regels komen voor de leefomstandigheden van kweekvis en een goede verdoving voor de slacht. Daarmee richten zij zich in hun viswelzijnsdocument voornamelijk op het regeringsbeleid.

In het 100-pagina welzijnsrapport van Wakker Dier (1) wordt de visserij behandeld en binnen de aquacultuur zowel de paling- als zalmkwekerij; dit artikel beperkt zich tot hun visie betreffende paling. Opvallend is dat er niet gerept wordt over het welzijn van vis in het kader van sportvissen. Mogelijk is de reden hiervoor dat Wakker Dier zich met name richt op landbouwhuisdieren, die geproduceerd worden voor voedselconsumptie. Wakker Dier is een kleine organisatie die snel kan opereren en efficiënt publiciteit wil genereren. Middels reclamespotjes wordt een dierwelzijnsprobleem aangekaart, waarbij de naam van een merkgevoelig bedrijf stigmatiserend wordt vermeld. De consument wordt niet met een schuldgevoel opgezadeld, want die is eerder slachtoffer van het beperkte productaanbod. Wakker Dier probeert de consument juist wakker te schudden door erop te wijzen dat met name supermarkten -die veel invloed hebben op het productaanbod en prijs- te weinig rekening houden met dierwelzijn (2). Paling wordt in de vier grote supermarkten al jaren niet meer verkocht (mede dankzij een Greenpeace campagne die zich richtte op het uitsterven van paling) maar mocht het weer zover komen, dan is het goed

om bij voorbaat rekening te houden met de visie van Wakker Dier wat betreft het welzijn van vis.

Bewustzijn van vis

Het welzijn van vis is moeilijker te bevatten dan van andere landbouwhuisdieren want vissen staan verder van ons af dan varkens, koeien of kippen. Ze zijn niet aabaar, maken geen geluiden die wij kunnen horen en tonen geen gelaatsuitdrukking. Omgeven door water is het voor ons moeilijker te signaleren of vissen afwijkend onnatuurlijk gedrag vertonen.

Toch is er volgens Wakker Dier eigenlijk geen discussie meer mogelijk, beenvissen (95% van alle vissen) ervaren ook pijn, angst en stress. Dit wordt bevestigd door de wetenschap. Zo heeft Fleur Aarsse (3) uitgezocht dat beenvissen beschikken over

nociceptoren. Dat zijn sensorische receptoren die signalen afgeven die pijnperceptie veroorzaken. Vissen beleven bewust pijn en dat veroorzaakt direct acute stress. Stress is functioneel omdat het een vlucht- of vechtreactie teweeg brengt die de vis uit een noodsituatie kan helpen. Wordt de stress langdurig van aard, en dus chronisch, dan neemt o.a. de cortisolspiegel in het bloedplasma toe en zijn er aanpassingen in het immuunsysteem, de bloed-ionenwaarden en worden vetreserves aangesproken. De vis raakt uitgeput, groeit langzamer en wordt vatbaarder voor ziektes (4). Geen wenselijke situatie voor zowel de viskweker noch dierwelzijnbetoger. Logischerwijs liggen visgezondheid en viswelzijn erg dicht bij elkaar.

Maar Wakker Dier pleit verder: het is aanmerkelijk dat vissen een bepaalde vorm van bewustzijn hebben. Echter, het welzijn van vissen wordt genegeerd door de overheid. Vissen worden op geen enkele wijze beschermd door de wet ondanks dat er grote welzijnsproblemen zijn aangetoond bij de gekweekte vis.

Het betoog van Wakker Dier treedt niet in detail over het bewustzijn van vissen, dit is een lastige kwestie gezien het meer inspeelt op onze morele waarden dan over welke emotie(s) een vis voelt, want emoties zijn haast niet te meten. Wel is bekend dat vissen over de honderden miljoenen jaren dat ze bestaan een ver doorontwikkeld zenuwstelsel hebben (5). Daardoor kunnen ze razendsnel aan externe prikkels prioriteiten toekennen en besluiten om bijvoorbeeld te eten of door te zwemmen. Maar de vraag of dit een vorm van bewustzijn is past beter in een filosofische beschouwing.

Viswelzijn en de overheid

Wakker Dier omschrijft uitvoerig dat de regering wel aandacht besteedt aan het

onderwerp viswelzijn maar dat dit nooit geleid heeft tot concrete regelgeving omtrent kweekomstandigheden of slachten zonder verdoving. Er is geen verbod op glasaalvangst ondanks dat het om een ernstig bedreigde diersoort gaat (volgens Wakker Dier). Wel worden er miljoenen euro's belastinggeld uitgegeven voor de uitzet van glasaaltjes en voor onderzoek naar de voortplanting van paling, zonder dat er gerept wordt over het welzijn van deze ouderdieren.

De glasaalvangst is wel degelijk aan (Europese) regels gebonden. Zo mag van de wilde glasaalvangst 40% dienen voor consumptiedoeleinden (hier valt glasaal voor viskweek onder) en moet 60% terug uitgezet worden in het wild (6). De Sustainable Eel Group (SEG) en stichting DUPAN (Duurzaam Palingsfonds Nederland) doen pogingen om beleid te vormen waarbij glasaal op duurzame manier gevangen wordt zodat voldoende volwassen palingen hun natuurlijke migratiebewegingen kunnen volbrengen die nodig zijn voor de voortplanting. Dit is een langdurig proces omdat het de belangen raakt van vele actoren; naast de vissers en kwekers ook waterbeheerders, milieuorganisaties en (illegale) handelaren (6). Bij het opmaken van dit 'palingbeleid' is er meer aandacht voor het wilde aalbestand dan voor het welzijn van de volwassen paling.

In Nederland is er sinds het palingoproer eind 19de eeuw aandacht voor viswelzijn. Onder hevig protest kwam er toen een verbod op het 'ter vermaak' de palingkop van het lijf rukken. Recenter was de bijeenkomst op de jaarbeurs van Utrecht in 1999, waar 400 deelnemers van uiteenlopende pluimage van mening uitwisselden over het welzijn van vis (5). Staatssecretaris Geke Faber van LNV opende het debat met de vragen 'Wat is welzijn van vis?; Hoe gaan we er mee om?; Hoe brengen we het in

De aalstunner is in een samenwerking ontwikkeld en de aanschaf werd in 2014 door de overheid deels gesubsidieerd. Bron, video en meer informatie via www.rijpelaal.nl/aalstunner

de praktijk?'. Zij stelde ook dat 'het beleid' wordt ontleend aan objectieve inzichten die de wetenschap biedt en aan de normen die zijn gevormd in de maatschappij. Deze laatste staan nooit vast, zij ontwikkelen zich en daarom blijven deze vragen alsnog van belang. Toen in 2007 de Partij van de Dieren deel uitmaakte van het kabinet kwam viswelzijn meer dan ooit op de agenda, met beleidsvragen over een meer welzijnsvriendelijkere dodingsmethode voor paling (7).

Dodingsmethode voor paling

De alom bekende dodingsmethode is met een zoutbad, waardoor de slijmlaag stolt en de huid weggevreten wordt. De paling lijdt aan hevige pijn en extreme stress. Eigenlijk gaat de paling niet dood door de zoutbehandeling zelf maar raken de spieren door hevige convulsies volledig uitgeput. Deze dodingsmethode is gruwelijk doch eenvoudig, praktisch, goedkoop en niet arbeidsintensief en daarom zo wijdverpreid onder bijvoorbeeld amateur palingrokers. Als men de levende paling koopt lijkt men allesbehalve geïnteresseerd om hier met mij over te praten want 'het gaat nou eenmaal zo' (eigen ervaring als palingkweker). Terecht dat hiertegen actiegevoerd is en er mede door onderzoek tussen 2011 en 2014, zoals het project StunFishFirst (8), een alter-

natief tot stand gekomen is. Resultaat is dat de vertegenwoordiger van de palingsector, NeVePaling, begin 2015 aan de overheid toezegde dat alle aangesloten palingverwerkers machines zullen gebruiken die de paling elektrisch verdoven. Daarbij raakt de paling volledig buiten bewustzijn voordat er geslacht wordt. Hulde!

Kweekomstandigheden van paling

Wakker Dier somt een uitvoerige reeks aan welzijnsproblemen op die in de kwekerijen optreden. Hoge dichtheden en onvoldoende rustplaatsen in de betonnen bassins; ondermaatse waterkwaliteits waarden (temperatuur, zuurtegraad); kannibalisme door ongeschikt voer in het glasaalstadium; het voorkomen van ziektes enzovoort. De vermelde bronnen van IMARES, Wageningen UR en het CVI worden erg selectief geciteerd waardoor een beeld geschetst wordt van een palingkweker die puur uit is op economische winst over de rug van zijn lijdende paling. Dit is geen terechte beeldvorming. Het beheersen van de waterkwaliteit is voor de kweker juist het belangrijkste 'handvat' om tot de beste gezondheid van de paling te komen. Het voer wordt door voerfabrikanten continu verbeterd en is enorm hoogwaardig en misschien is het wel goed dat de paling moet blijven zwemmen

in de visbassins. Sorteren op visgrootte is inderdaad een stressvolle ingreep maar het voorkomt aggressief gedrag tijdens het voeren. Hoge dichtheden zouden best van nature kunnen voorkomen tijdens het mysterieuze paaien in de Sargasso Zee want er komen jaarlijks miljarden glasaaltjes met de golfstroom mee de Europese kust opzwemmen.

Wakker Dier stelt dat het gedrag in de kwekerij onnatuurlijk is. Is gedrag niet per definitie natuurlijk, en aangepast aan de omstandigheden? De palingkwekerij vormt inderdaad verre van een natuurlijke habitat, hutje-mutje op elkaar levend, in snel stromend zuurstofrijk water met om de paar uur de beschikking over een smakelijke energierijke voerkorrel. Maar deze intensieve omstandigheden zijn nodig om renderend voedsel te produceren. En zolang in onze maatschappij economische belangen de boventoon voeren zijn ze leidend voor het gedrag van zowel viskwekers, consumenten als ambtenaren. Nederlandse consumenten willen lekkere en goedkope etenswaren, ondanks hun oprechte zorgen voor het welzijn van dieren. Als een paling die gekweekt wordt onder betere welzijnsomstandigheden ook een betere prijs opbrengt dan zal de kweeksector zich vanzelf aanpassen. Het mikpunt van de kweker schuift van kostprijs verlagen naar het creëren van een betere opbrengst. Deze verandering grijpen de boeren van kippen (Rondeel-stal eieren), varkens en runderen (Beter Leven vlees) nu aan. Marktwerking blijkt daarmee een beter instrument voor verandering dan voorschrijven middels wetgeving. Komt er ooit een Beter Leven Vis zoals Hans van de Vis al uitgezocht heeft (9)? Als hier vraag voor is, zeker wel!

Al met al is het erg positief dat een organisatie als Wakker Dier bestaat omdat zij iedereen stimuleert eens kritisch te kijken

naar hun eigen verantwoordelijkheid, of dat nou de consument is die voor het schap een vis uitzoekt, of de viskweker die zich beroept op zijn of haar morele plicht als hoeder van dieren.

Bronnen:

1. Het welzijn van vis. Wakker Dier, februari 2015. www.wakkerdier.nl/vissen
2. S. Lindhout, G. Reijn. Wakker Dier knalt de kilo's eruit. Volkskrant 12 augustus 2010.
3. F. Aarsse. Vissen naar het Welzijn... Aquacultuur Nr 4, Vol 23, 2008
4. Presentation: "Stress and welfare in teleost fish by Dr. Neil Ruane, Marine Institute, Trinity College Dublin. <http://slideplayer.com/slide/7348761/>
5. J. Scheerboom, M. van der Meer. Vis of visser; lichtpuntje of uitslaande brand? : OVB-studiedag over welzijn van vis. Aquacultuur Nr 2, Vol 14, 1999.
6. Sustainable Eel Group, www.sustainableeelgroup.org. Zie ook artikel Heijden, Meer. NGVA Thema-avond over paling zeer goed bezocht. Aquacultuur Nr 4, Vol 30, 2015.
7. P.G.M. van der Heijden. Dierwelzijn (dus ook vissenwelzijn) duidelijker dan ooit op de agenda. Aquacultuur Nr 6, Vol 22, 2007.
8. H. van de Vis. StunFishFirst - Human slaughter of farmed fish, 2011. http://cordis.europa.eu/result/rcn/51915_en.html
9. H. van de Vis, F. Aartsen, M. Poelman. Beter Leven kenmerk 1 ster voor kweekvis: ontwikkelen welzijnsriteria, en uitvoeren van audits ter voorbereiding van de implementatie. Rapport C099/13, IMARES, 2013.